(cuvinte specifice dialectelor şi graiurilor), influenţa românei asupra limbilor popoarelor învecinate (cuvinte exportate, în majoritate din terminologia pastorală), variantele sociale (cuvinte argotice). Pentru a completa imaginea de ansamblu a limbii române, Marius Sala vorbeşte despre stratul latin, substratul traco-dac şi superstratul slav, despre celelalte influenţe străine şi, în mod special, despre faptul că limba română este „de două ori latină" (p. 171), prin cuvintele moştenite şi prin cele împrumutate ulterior, fenomen care stă şi la baza a numeroase dublete etimologice (lat. *vesica* s-a moştenit ca *băşică* şi s-a împrumutat ca *vezică*).

În capitolul *Moştenirea latinească* sunt prezentate atât câteva împrumuturi făcute de latină (şi transmise apoi limbilor romanice) din substratul celtic (*caballus, camisia*), din greaca veche (*bracchium*), cât şi împrumuturile făcute de română din latină − aproximativ 2000 de cuvinte, în afară de derivate, majoritatea având o poziţie centrală în lexicul românesc. Se face o scurtă prezentare a acţiunii legilor fonetice asupra cuvintelor moştenite din latină, precum şi a schimbărilor fonetice neregulate. Autorul îi urmează pe Sextil Puşcariu şi pe I. Fisher, preferând, în studiul cuvintelor moştenite, perspectiva istorică romanică: cuvinte panromanice şi diferenţele semantice dintre acestea (*pasăre, tânăr*) *vs* cuvinte moştenite de română şi de câteva limbi romanice (*a fierbe, frumos*) *vs* cuvinte moştenite numai de română (*împărat, oaie, a apuca, mare, creştin, lingură*) *vs* cuvinte moştenite de toate limbile romanice, cu excepţia românei. O altă perspectivă este cea a poziţiei cuvintelor moştenite în lexicul românesc: unele aparţin limbii literare, altele sunt doar dialectale.

În capitolul *Româna − mare importator de cuvinte,* autorul vorbeşte despre „ospitalitatea" limbii române faţă de cuvinte provenite din diverse limbi şi o ilustrează cu exemple din: latină, traco-dacă, greacă veche, limbi vechi germanice, slavă veche, limba pecenegilor şi a cumanilor, maghiară, greacă bizantină şi neogreacă, turcă, limbi slave moderne, limbi romanice occidentale, germană, romaní, engleză.

Din capitolul *Româna − creator de cuvinte* aflăm că româna (ca şi celelalte limbi romanice) a moştenit din latină nu numai cuvinte, ci şi sistemul de formare a cuvintelor (sufixe şi prefixe). Acest fapt poate să creeze dificultăţi în considerarea unor cuvinte (de exemplu, *arătură* sau *cepar*) ca fiind moştenite din latină sau create pe teren românesc. În aceeaşi situaţie incertă se află şi derivatele existente în mai multe limbi romanice, dar absente din latină, cum este cazul verbului *a îngrăşa* şi al corespondentelor sale romanice. Pentru aceste cazuri, autorul sugerează posibile criterii de diferenţiere. Tot interne sunt şi creaţiile expresive (*hârş!, şovâlc!*) ori trecerile de la nume proprii la nume comune (*joben, penteleu*).

Româna nu e numai un mare importator de cuvinte, ci şi *exportator de cuvinte,* ambele ipostaze fiind dovezi ale contactului lingvistic neîntrerupt. Majoritatea cuvintelor „exportate" de română sunt populare, prin contact direct: din terminologia pastorală, s-au transmis în slovacă douăzeci şi cinci de termeni, iar în maghiară, peste două sute; *brânză* există în treisprezece limbi, iar *mămăligă,* în unsprezece. Româna a influenţat lexical aproape toatele limbile slave, maghiara, neogreaca, turca, albaneza, limba romaní, limbile vorbite pe teritoriul României şi, în stadii mai vechi, slavona, latina medievală. Împrumuturile livreşti spre limbile occidentale sunt mai rare (*securitate*).

Primul volum al colecţiei „Viaţa cuvintelor" oferă deci atât specialiştilor, cât mai ales publicului larg o imagine de ansamblu asupra limbii române, a structurii şi a evoluţiei sale lexicale. Stilul relaxat şi jovial al autorului, precum şi informaţiile selectate în mare măsură pentru caracterul lor anecdotic reprezintă o invitaţie pentru lectura întregii colecţii.

ADINA DRAGOMIRESCU
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan − Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

RODICA ZAFIU, **101 cuvinte argotice,** Bucureşti, Humanitas, 2010, 384 p.

Deschisă de însuşi coordonatorul ei, Marius Sala, printr-un volum-program, *101 cuvinte moştenite, împrumutate şi create,* colecţia „Viaţa cuvintelor" continuă cu *101 cuvinte argotice,* de Rodica Zafiu, şefa Catedrei de limba română de la Facultatea de Litere a Universităţii din

BDD-R49 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:13 UTC)

Bucureşti şi cercetător la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan − Al. Rosetti". De-a lungul timpului, autoarea a fost preocupată constant de tema argoului, ținând un curs special la Facultatea de Litere şi prezentând diverse aspecte legate de argou şi de termenii argotici în rubrica săptămânală din „România literară".

După tipicul colecției, cartea se deschide cu *De ce? (şi cum?),* p. 9−11, prin care autoarea captează atenția cititorilor, subliniind fascinația pe care o exercită argoul atât asupra utilizatorilor, cât şi asupra cercetătorilor, prezintă dificultățile studierii termenilor argotici, adesea neatestați în dicționare şi aflați în permanentă transformare, expune principiile care au stat la baza selecției cuvintelor discutate.

Cartea are două părți: *Argoul românesc* (p. 13−83) şi *Cuvintele* (p. 85−338), încheindu-se cu o vastă *Bibliografie* (p. 339−356) şi cu un *Indice de cuvinte* (p. 357−380).

În prima parte, autoarea se opreşte asupra unor probleme esențiale pentru studierea argoului. În *Delimitarea argoului,* se oferă o definiție a acestui limbaj şi se prezintă funcțiile argoului − identitară, criptică, ludică −, ultima părând a fi cea mai importantă. Autoarea arată că prototipul argoului şi cea mai veche formă de argou cunoscută este limbajul interlop; argoul are variante regionale, un caz special fiind cel din Republica Moldova, având ca sursă principală argoul rusesc; totuşi, circulația termenilor şi uniformizarea sunt asigurate prin instituțiile de învățământ, şi, până de curând, prin serviciul militar obligatoriu. Sunt inventariate sursele argoului: limba comună, regionalisme, arhaisme, termeni marinăreşti, jargonul şoferilor, limbajul juridic şi polițienesc, terminologia calculatoarelor şi a comunicării prin internet. După ce delimitează argoul de jargon, de limbajul familiar, de cel popular şi de cel vulgar, autoarea menționează diversele denumiri ale fenomenului: „limba cârâitorilor", „limba hoțească", „şmecherească", „limba şmecherilor", „mişto cărească" etc.

În continuare, se prezintă *Istoricul fenomenului şi al cercetării,* de la prima atestare a argoului românesc, aparținând lui N.T. Orăşanu (1860/1861) până la cele două site-uri recente consacrate limbajului familiar şi argotic, *123urban.ro* şi *dicționarurban.ro*.

Dificultățile cercetării pornesc mai ales de la faptul că argoul este slab atestat în scris, unele evoluții intermediare dispărând fără urmă. Descrierile din interior nu sunt foarte utile, pentru că „vorbitorul de argou nu ia distanță față de limbajul său şi nu are competențe de analiză semantică" (p. 37). Stabilirea etimologiei cuvintelor argotice este dificilă nu numai din cauza absenței atestărilor, a modificărilor de formă şi de sens care nu se supun unor reguli clare, ci şi din cauza existenței unor piste false, a unor legende apărute spre a motiva formele obscure.

Descrierea argoului actual se deschide cu trăsăturile sale generale: caracterul oral, evoluția rapidă şi spectaculoasă, economia de mijloace, în paralel cu tendința mai puternică de amplificare. Autoarea realizează o analiză a fenomenului argotic la nivel fonetic (pronunția populară a unor termeni: *benocla, bagabont*), morfosintactic (forme de plural de tipul *cauciuce, benoacle,* prezența cliticului *o − a o mierli, a o aburi* −, tiparul superlativ *băiat de băiat* etc.), semantic (verbe cu sens vag − *a arde, a frige, a pârli* −, sinonimia bogată legată de părțile corpului, de acțiunile de bază, omonimia exploatată prin jocurile de cuvinte), pragmatic (sfera conflictuală, exprimarea dezacordului), oprindu-se, în finalul capitolului, la antroponimia şi toponimia argotică (*Ciumete, Curcanu'; Bucale, Țeapa cu cartof*).

Ultima secțiune a primei părți este rezervată *Surselor lexicului argotic.* Autoarea discută împrumutul lexical (din rromaní − „elementul cel mai caracteristic şi mai consistent al argoului românesc", p. 47 −, din turcă, din greaca modernă, din idiş, din germană, din limbile slave, din limbile romanice, din engleză), evoluția semantică (metafora, metonimia, derivarea sinonimică, extinderi şi îngustări semantice, antifraza şi eufemismul ironic, litota, hiperbola, „dezagreabilul ca mijloc de întărire"), derivarea, compunerea, conversiunea, abrevierile, frazeologia, jocurile de cuvinte.

A doua parte a cărții conține „viața" celor 101 cuvinte, selectate, după cum menționează autoarea la început, în special după principiul reprezentativității şi al lipsei de transparență. Au fost alese şi elemente colocviale, termeni din lumea interlopă, din argoul comun, din limbajul tinerilor etc. Lista de cuvinte este următoarea: *abureală, acaret, a (o) arde, babardeală, babaroase, barosan, bazat, belea, bengos, Berilă, bididiu, blat, bungheală, caft, caleaşcă, cambuză, caraiman, caraliu, a cardi, caşto, caterincă, cazma, chiftea, ciocoflender, ciordeală, ciumeg, coajă, cocalar, coclit, coco, cotola, diliu, diribau,*

BDD-R49 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:13 UTC)

dumă, exivă, fartiţier, felie, flit, a (şi-o) fura, furăciune, gagiu, ginitor, grubă, hai, haloimăs, husen, impresii, interval, încliftat, licurici, lovele, machit, mahăr, maimuţă, mangleală, mansardă, mardoi, marfă, martalog, matrafox, meserie, mişto, moară, moca, molan, mucles, muian, nasol, naşpa, oha, panacot, panaramă, papaciocar, para-ndărăt, paranghelie, paraşută, pârnaie, penal, pifan, a pili, pontoarcă, produs, puriu, rechin, sas, sifon, „spală-varză”, şeştache, şmecher, şmen, şpagă, şpringar, ştoarfă, şucar, şuţ, tiră, tuflă, ţeapă, uşchit, zotcă, zulă. Descrierea acestor cuvinte lasă loc referirilor la alte sute de cuvinte argotice, sistematizate în indicele de materii.

Pentru a oferi o idee despre cum arată „viaţa cuvintelor” argotice, prezentăm câteva exemple. Cuvântul *ciocoflender* a fost pus în circulaţie în 2007, într-un spot publicitar avându-l ca protagonist pe actorul Florin Piersic. Fără a avea un sens precis, cuvântul a intrat în seria *dat naibii, bengos, penal* etc., deci cu o conotaţie pozitivă. Explicaţia „etimologică” oferită de actorul însuşi (profesorul de matematică i se adresa aşa pentru că era slab la matematică), alături de atestările din dicţionare ale unor cuvinte apropiate ca formă (*ciocofleandură* „ciocoi”, contaminare între *ciocoi* şi *fleandură*) şi de sonorităţile argotice pe care le au (psudo)ţigănisme ca *luceflender, ceaflender, lucefengher,* arată că sensul acestui termen expresiv este predominant depreciativ, fiind valorizat pozitiv numai prin folosirea în respectivul spot publicitar.

Termenul *interval* din expresia *a ieşi la interval* „a oferi sau a propune (ceva)” este un caz tipic de pătrundere a unui neologism cult în lexicul şi în frazeologia argotică. Sensurile din dicţionare ale cuvântului *interval* nu pot explica în niciun fel sensul expresiei *a ieşi la interval.* Explicaţia vine din lumea cazărmii şi a închisorii, în care *intervalul* reprezintă spaţiul dintre paturi din dormitoarele comune; în armată, e spaţiul în care militarul e obligat să iasă la venirea unei inspecţii; în închisoare, e spaţiul unde se petrec înfruntările, ieşirea *la interval* echivalând cu ieşirea *la bătaie.*

Un fenomen interesant îl reprezintă trecerea de la expresia mai veche *pe de-a moaca* la actualul *(pe) moca*, cu sensul „pe degeaba”, explicată de autoare prin remotivare sau prin etimologie populară bazată pe paronimie: vorbitorii au înlocuit cuvântul *moacă* (care continuă să apară independent în limbajul argotic), aflat într-o relaţie semantică obscură cu *pe de-a moaca*, cu un cuvânt cunoscut, *moca* (tip de cafea), pe baza asemănării formale, fără ca neologismul să aibă vreo legătură semantică cu sensul expresiei. *Moacă* însuşi, cuvânt vechi în limbă, are o etimologie necunoscută, părând să stea la originea derivatului *mocan,* a verbului *a se mocăi* şi fiind pus în relaţie cu formaţii expresive ca *mocofan, mocârţan.*

Poveştile, cel puţin la fel de interesante, ale celorlalte 98 de cuvinte, se pot afla doar prin lectura cărţii.

ADINA DRAGOMIRESCU
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan − Al. Rosetti” Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

MIHAI VINEREANU, dr., **Dicţionar etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică**, Bucureşti, S.C. ALCOR EDIMPEX S.R.L., 2008 şi 2009, 935 p.

Spicuim mai întâi din surprinzătorul *Cuvânt înainte* semnat de domnul profesor dr. Constantin Frâncu, şeful Catedrei de Limba Română şi Lingvistică generală a Facultăţii de Litere din Universitatea „Al. I. Cuza”, Iaşi:

„Domnul Mihai Vinereanu îşi propune să aducă o viziune cu totul nouă asupra limbii române”. „În principiu, autorul nu este de acord cu ipoteza romanizării Daciei, invocând fapte care ţin de factorul timp, de factorul spaţiu şi de cel socio-lingvistic”. „Consider că dicţionarul în discuţie este o serioasă descriere a structurii etimologice a limbii române întrunind trei condiţii esenţiale: 1. este fără contradicţii, [...] 2. este exhaustivă, [...] 3. spre deosebire de alte dicţionare (DA, DLR, DEX), explică etimologiile şi evoluţiile de sens într-un mod logic şi plauzibil”.

În *Argument* (p. 10), autorul dicţionarului face următoarele precizări: din cele aproximativ 5 000 de cuvinte-titlu provenind din fondul vechi sau tradiţional, „după calculele noastre, elementele comune cu latina nu depăşesc 13%, cele slave reprezintă cam 8%, cele turceşti 4,5%,

BDD-R49 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:13 UTC)